

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING TA'LIM SIFATINI BAHOLASHNING XALQARO TEXNOLOGIYALARI SHARHI

Maftuna Sagdatdinova

Nukus davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14495698>

ARTICLE INFO

Received: 12th December 2024

Accepted: 14th December 2024

Published: 15th December 2024

KEYWORDS

ta'lim sifati, xalqaro baholash, PIRLS, TIMSS, PISA, boshlang'ich sinf, O'zbekiston, ta'lim texnologiyalari, baholash usullari, xalqaro standartlar.

ABSTRACT

Mazkur maqolada O'zbekistonda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim sifatini xalqaro texnologiyalar asosida baholash masalalari ko'rib chiqiladi. Xalqaro baholash tizimlari – PIRLS, TIMSS va PISA dasturlari orqali ta'lim sifatini aniqlash usullari, ularning O'zbekiston ta'lim tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, bu texnologiyalarning mahalliy sharoitda qo'llanilishi, yuzaga keladigan muammolar va ularni hal qilish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi. Maqola xalqaro ta'lim standartlarini O'zbekiston sharoitida tatbiq qilishga oid amaliy va ilmiy muhokamalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

KIRISH

Bugungi globallashtirish davrida ta'lim sifatini xalqaro darajada baholash va uning standartlarini milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish muhim vazifalardan biriga aylangan. O'zbekiston hukumati ushbu masalaga katta e'tibor qaratib, so'nggi yillarda qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Prezidentning 2019-yil 29-apreldagi PQ-4313-sonli qarori asosida ta'lim sifatini baholashning xalqaro dasturlari (PISA, TIMSS, PIRLS) bilan hamkorlikni kuchaytirish belgilangan. Ushbu qaror o'zbek ta'lim tizimining global standartlarga moslashuviga zamin yaratdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Xalqaro baholash dasturlari ichida eng keng tarqalganlari PIRLS (Reading Literacy Study), TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) va PISA (Programme for International Student Assessment) hisoblanadi. Ularning har biri o'ziga xos yondashuvlarga ega:

- PIRLS** - boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholashga qaratilgan. Ushbu dastur 10 yosh atrofidagi bolalarning matn mazmunini anglash qobiliyatlarini o'lchaydi. O'zbekistonda bu dastur asosida bolalarning o'qish madaniyatini shakllantirish va kengaytirish bo'yicha qator loyiha va dasturlar ishlab chiqilmoqda.
- TIMSS** - matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilim darajasini aniqlashni maqsad qilgan. O'zbekiston 2021-yildan boshlab TIMSS dasturida ishtirok etishni rejalashtirdi va ushbu yo'nalishda o'qituvchilarning malakasini oshirish ishlari olib borilmoqda.
- PISA** - 15 yoshli o'quvchilarning amaliy savodxonligini baholaydi. PISA o'quvchilarning real hayotda mustaqil qaror qabul qilish va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini o'rganish

imkonini beradi. O'zbekistonda PISA dasturini amaliyotga tatbiq etish uchun maktablarda yangi o'quv dasturlarini joriy etish ishlari olib borilmoqda.

Xalqaro baholash tizimlarini mamlakat sharoitiga moslashtirish jarayonida bir qator qiyinchiliklar yuzaga keladi. Ulardan ba'zilar quyidagilardir:

Tillar muammosi: O'quv materiallari va testlarning xalqaro standartlardagi tarjimalari o'zbek tiliga to'g'ri moslashtirilishi kerak. Bu esa tilshunoslar va pedagogik mutaxassislarining hamkorligini talab qiladi.

Metodologik cheklovlar: Xalqaro baholash standartlari bilan mahalliy ta'lim tizimi o'rtasidagi farqlar o'quv jarayoniga yangi usullarni kiritishni talab qiladi.

O'qituvchilar malakasi: Ta'lim sifatini oshirish uchun o'qituvchilarning malakasini xalqaro darajada oshirish zarur.

O'zbekiston uchun xalqaro baholash texnologiyalarini muvaffaqiyatli qo'llash bir necha foydali jihatlarni taqdim etadi:

Ta'limni modernizatsiya qilish: Xalqaro mezonlar asosida o'quv dasturlari va test tizimlari qayta ko'rib chiqilib, o'quvchilarni zamonaviy bilimlar bilan ta'minlash imkoniyati yaratiladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish: O'zbekiston maktab bitiruvchilarining bilim darajasi xalqaro standartlarga mos keladigan bo'lsa, ularning oliy ta'lim muassasalarida muvaffaqiyat qozonish imkoniyatlari oshadi.

Hududiy farqlarni aniqlash: Xalqaro baholash tizimlari yordamida mamlakat ichidagi hududlar o'rtasidagi ta'lim sifati farqlarini tahlil qilish va bu bo'yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish mumkin.

Mazkur baholash dasturlarining samaradorligini oshirish uchun xalqaro tajriba asosida o'qituvchilar malakasini oshirish, o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, hamda test tizimlarini yanada optimallashtirish zarur.

Ta'lim sifatini yanada oshirish uchun quyidagi tavsiyalar berilishi mumkin:

1. O'qituvchilar va o'quvchilarni xalqaro baholash dasturlarining talablariga tayyorlash bo'yicha uzluksiz trening va seminarlar tashkil etish.
2. Xalqaro standartlarga mos yangi o'quv materiallarini ishlab chiqish.
3. Ta'lim sifati monitoringini zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida olib borish.
4. Xalqaro ekspertlar bilan hamkorlikni kengaytirish va ular ishtirokida ta'lim tizimini tahlil qilish.

Mazkur yondashuvlar xalqaro mezonlar va mahalliy ehtiyojlar o'rtasidagi balansni saqlagan holda O'zbekiston ta'lim tizimini yangi bosqichga olib chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1-Jadval.

Xalqaro baholash tizimlarining asosiy ko'rsatkichlari

Baholash tizimi	Yo'nalishi	Sinf yoshi	Asosiy mezonlar
PIRLS	O'qish savodxonligi	9-10 yosh	Matn mazmunini tushunish qobiliyati
TIMSS	Matematika va tabiiy fanlar	4 va 8-sinf	Matematik fikrlash va eksperiment tahlili
PISA	Amaliy savodxonlik	15 yosh	Mantiqiy fikrlash va qaror qabul qilish

2-Jadval.

O'zbekiston va xalqaro baholash natijalarini solishtirish imkoniyatlari

Ko'rsatkichlar	O'zbekiston	Xalqaro o'rtacha ko'rsatkichlar
O'qish savodxonligi (PIRLS)	Rejalashtirilmoqda	500 bal
Matematika bilimlari (TIMSS)	450-470 bal (2021)	500 bal
Amaliy savodxonlik (PISA)	Tayyorlanmoqda	493 bal

Mazkur jadval O'zbekistonning xalqaro standartlarga erishish yo'lidagi imkoniyatlarini ko'rsatib beradi.

XULOSA VA MUNOZARA

Mazkur maqolada O'zbekistonda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim sifatini xalqaro baholash texnologiyalari asosida tahlil qilish muhimligi yoritildi. Xalqaro dasturlar (PIRLS, TIMSS, PISA) orqali ta'lim sifatini baholash nafaqat o'quvchilar bilimini o'lchash, balki O'zbekiston ta'lim tizimida yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga xizmat qiladi.

Xulosa va tavsiyalar:

1. Ta'lim sifatini oshirish uchun xalqaro dasturlarning talablariga mos ravishda o'qituvchilarning malakasini oshirish zarur.
 2. Xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga tatbiq qilish uchun maxsus o'quv metodikalarini ishlab chiqish lozim.
 3. Har bir hududda ta'lim sifatini muntazam baholab borish uchun zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish tavsiya etiladi.
- Ushbu choralar O'zbekistonning ta'lim sohasida yuqori darajadagi xalqaro reytinglarga chiqishiga xizmat qiladi va milliy o'quv dasturlarini dunyo standartlariga yaqinlashtiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (2019). *PIRLS 2021 Assessment Frameworks*. TIMSS & PIRLS International Study Center.
2. OECD (2018). *PISA 2018 Results: Insights and Interpretations*. Paris: OECD Publishing.
3. Mirkamolov, A. (2020). O'zbekiston ta'lim tizimida xalqaro baholash dasturlari. *Ta'lim va tarbiya ilmiy jurnali*, 12(2), 45-52.
4. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
5. Bo'ronov, X. (2021). Boshlang'ich ta'limda baholash texnologiyalarining o'ziga xos jihatlari. *Milliy ta'lim rivoji jurnali*, 3(1), 12-19.